

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยอาศัยกรอบแนวคิดความเป็นประชาสังคมมาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นการเก็บข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสังเกต การสนทนา เป็นการศึกษาที่ใช้ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการศึกษา

ในบทนี้เป็นการนำข้อค้นพบในบทที่ผ่านมา ประมวลวิเคราะห์ สรุปประเด็นสำคัญเพื่อเป็นการตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ว่า "เพื่อศึกษาพัฒนาการของการเคลื่อนไหวทางสังคม กระบวนการก่อตัวของประชาสังคม กลวิธีการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านเขาโคกแผ่น ตำบลท่าบ่อ อำเภอนาทะโก จังหวัดนครสวรรค์" พร้อมกับนำเสนอข้อคิดเห็นบางประการของผู้ศึกษา เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนที่ศึกษาในครั้งนี้

สรุปผลการวิจัย

หมู่บ้านเขาโคกแผ่นเป็นหมู่บ้านชนบทที่ค่อนข้างแห้งแล้ง วิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม ชาวบ้านทำนาทำไร่ บางส่วนจะมีอาชีพรับจ้างในหมู่บ้านและอพยพไปอยู่ต่างจังหวัดเพื่อทำงานก่อสร้างและรับจ้างทั่วไปจะกลับมาอยู่ในหมู่บ้านเป็นบางช่วงที่งานรับจ้างหมด หมู่บ้านอยู่ห่างจากตัวอำเภอนาทะโก 10 กิโลเมตร การคมนาคมสะดวก ในอดีตด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นป่าไม้หนาแน่นมาก ชาวบ้านตั้งบ้านเรือนห่างกัน ทำให้หมู่บ้านนี้เคยเป็นที่หลบซ่อนของโจรขโมยและของที่ถูกลักขโมยมา ชาวบ้านขาดความรักความสามัคคี และเสพติดกัญชา สุรา และบุหรี่ จนกระทั่งในปี พ.ศ.2527 พระอุปัชฌาย์เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านและมีบทบาทในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคนในหมู่บ้านให้กลับกลายเป็นคนดีมีศีลธรรม มีความรักใคร่กลมเกลียวในหมู่คณะ มีการสอนให้ประกอบอาชีพหลายประเภท จนกระทั่งมีความชำนาญสามารถไปรับจ้างทำงานต่างจังหวัด ประกอบกับหน่วยงานของทางราชการและเอกชน ได้เข้ามาร่วมพัฒนาดังกลุ่มและกองทุนแก้ไขปัญหาดัง ๆ ภายในหมู่บ้าน ชาวบ้านมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น

ปี พ.ศ.2541 ได้มีการแพร่ระบาดของยาบ้าในหมู่บ้าน การแพร่ระบาดในกลุ่มวัยรุ่น จากสาเหตุการเลียนแบบตามกลุ่มเพื่อนและแพร่ระบาดในวัยทำงานจากสาเหตุการประกอบอาชีพรับจ้างที่ใช้แรงงานหนักและใช้เวลานาน เมื่อติดยาบ้าแล้วกลับเข้ามาในหมู่บ้านนำมาแพร่ระบาด

กับคนในหมู่บ้าน การแพร่ระบาดของยาเสพติดทั้งผู้ขายรายย่อยและผู้เสพในหมู่บ้าน ปัจจุบันที่มีอิทธิพลต่อการเกิดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ได้แก่ การเสพยาเสพติดของคนในชุมชนในอดีตทำให้ผู้เสพมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้ใด ประกอบกับลักษณะอาชีพของผู้เสพที่ใช้แรงงานหนัก และตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้านมีทางเข้าออกสะดวกหลายทางทำให้การหาซื้อ หรือจำหน่ายยาเสพติดทำได้สะดวก และลักษณะหมู่บ้านรวมกลุ่มกันหนาแน่นบุคคลอื่นเข้าออกหมู่บ้านจะมองเห็นชัดเจนทำให้การกระทำความผิดหลบซ่อนได้ง่าย บุคคลที่จะมาจับผิดทำได้ยาก

การแพร่ระบาดของยาบ้าในกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน ทำให้ครอบครัวของบุคคลเหล่านี้ต่างได้รับความเดือดร้อนจากการที่ผู้ที่ติดยาบ้ามีสุขภาพทรุดโทรมลง ไม่ช่วยครอบครัวทำงานและหารายได้ ทรัพย์สินในบ้านถูกลักขโมยบ่อยครั้ง จนกระทั่งมีเครื่องสูบน้ำของชาวบ้านถูกขโมย กลุ่มผู้เสพติดยาบ้าถูกเพ่งเล็งกล่าวหาว่าเป็นผู้ลักขโมย บิดามารดาและผู้ติดยาจึงได้รวมกลุ่มกันพูดคุยปรึกษากันที่บ้านผู้ใหญ่บ้านหาทางแก้ไขปัญหาและความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น โดยพาผู้ติดยาบ้าจำนวน 7 คน ไปรับการรักษาด้วยสมุนไพรที่วัดในอำเภอใกล้เคียงพร้อมกับต้มน้ำสาบานให้เลิกเสพยาเสพติดโดยเด็ดขาด และอีก 2 คน บวชเป็นพระภิกษุที่วัดเขาโคกแผ่น 1 คน ที่เสนาสนะป่าสิริวัฒนวิสุทธิ 1 คน หลังจากรับการบำบัดแล้วประมาณ 5-6 เดือน บุคคลเหล่านั้นเริ่มกลับไปเสพยาบ้าอีก บิดามารดาของผู้ติดยาเริ่มรวมกลุ่มปรึกษามาแนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะนี้ ซึ่งตรงกับช่วงเวลาที่โรงพยาบาลชุมชน สำนักงานสาธารณสุขอำเภอได้จัดโครงการชุมชนห่วงใยสร้างโลกใหม่พ้นภัยยาเสพติด มีการประกาศทางหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน ผู้ติดยาบางคนมาขอรับการบำบัดเอง บางคนให้บิดามารดาพาไป บางคนบิดามารดาขอร้องให้มารับการบำบัด รวมทั้งสิ้น 9 คน

หลังจากรับการรักษาบำบัดให้เลิกจากยาเสพติดแล้วกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกับบิดามารดาของผู้ที่เลิกจากยาบ้าได้วางแผนรองรับทางสังคมให้กับผู้ที่เลิกยาบ้า โดยการดูแลเอาใจใส่ใกล้ชิด กลุ่มผู้เลิกเสพยาได้ออกกำลังกายโดยการเตะตะกร้อ หรือเล่นฟุตบอล หลังจากออกกำลังกาย มีการพบปะพูดคุยกันทุกวันที่บ้านผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นร้านค้าเล็ก ๆ กลางหมู่บ้านมีกลุ่มแม่บ้านมาชุมนุมกันเพื่อจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม ทำให้ผู้เลิกเสพยาเหล่านั้นได้ปรากฏตัวต่อสังคมชุมชน มีความกล้าที่จะพูดคุยแสดงความรู้สึกหรือความต้องการ และมีโอกาสได้แสดงความสามารถของตนเองที่ไม่ได้ไปลักลอบเสพยาอีก นอกจากนี้มีการสนับสนุนให้กู้ยืมเงินของหมู่บ้านร่วมกันลงทุน เพาะเลี้ยงนกหงส์หยกจำหน่าย เลี้ยงหมูป่า และทำดินปุ๋ยคอกผสมสารจุลินทรีย์จำหน่ายเป็นการหารายได้ให้กับตนเอง โดยไม่ต้องกลับไปรับจ้างทำงานที่ต่างจังหวัด ปัจจุบันมีผู้เลิกเสพยาบ้าประกอบอาชีพอยู่ในหมู่บ้าน จำนวน 7 คน บวชเป็นพระ 1 รูป ไปรับจ้างทำงานในตัวอำเภอ 1 คน และไปรับจ้างทำงานต่างจังหวัด 1 คน

อภิปรายผลการวิจัย

การแพร่ระบาดของยาเสพติดทำให้เกิดกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนบ้านเขาโคกเผ่น มีลักษณะความเป็นประชาคมดังต่อไปนี้ คือ

1. พัฒนาการของความเคลื่อนไหวทางสังคมของชุมชนเขาโคกเผ่น หมู่ที่ 2 ตำบลท่าบ่อ อำเภอนาทะโก จังหวัดนครสวรรค์

เริ่มจากการที่พระอุดมค์เข้ามามีบทบาท ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านก่อให้เกิดความคิดใหม่ทั้งสองฝ่าย พระอุดมค์ ได้เกิดแรงบันดาลใจที่จะช่วยชาวบ้าน ดังที่ พระอุดมค์ (ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ขณะที่พระอุดมค์ได้ลาสิกขาบทเป็นฆราวาสแล้ว) พูดว่า "เป็นความโชคดีของผมที่เห็นคุณค่าของพวกเขามาและเขาก็มองเห็นคุณค่าของผม" (20 สิงหาคม 2543) "หน้าที่ทำความดีเป็นของมนุษย์ ถ้าท่านเป็นมนุษย์จึงทำความดี" (8 กุมภาพันธ์ 2544) ส่วนชาวบ้านเมื่อเห็นพระเกิดความเชื่อและศรัทธา เนื่องจากศาสนาเป็นฐานทางวัฒนธรรม พระเป็นสัญลักษณ์ของศาสนา ชาวบ้านเกิดความโน้มเอียงที่จะยอมรับและปฏิบัติตามคำบอกกล่าวของศาสนาเป็นทุนเดิมในจิตใจอยู่แล้ว เมื่อพระเข้ามาชี้แนะในสิ่งที่ตั้งถามสัมพันธ์ภาพระหว่างพระอุดมค์กับชาวบ้านจึงเป็นไปด้วยดี ในแง่ของความเมตตา ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ระหว่างนั้น ถึงความรู้สึกที่มีต่อพระอุดมค์รูปนั้น ชาวบ้านตอบว่า "ทำตามอาจารย์เพราะเคารพและศรัทธา ท่านมีแต่ความดีประพฤติดี ความคิดดี สอนและให้ชาวบ้านแต่สิ่งที่ดี การปฏิบัติตามท่านย่อมจะได้รับผลดี" "ไม่รู้สักโกรธอาจารย์ที่บังคับให้ปิดวิทยุหรือ ทูบขูด แก้วสุราแตกเพราะท่านมีเหตุผลที่เราโต้แย้งไม่ได้" "การร่วมสวดมนต์เช้าและสวดมนต์เย็นร่วมกันทั้งหมู่บ้านถึงแม้จะเลยจะไม่ปฏิบัติก็ไม่มีใครมาลงโทษหรือบังคับ แต่ถ้าวันไหนไม่ไปจะรู้สึกละอาย อายเพื่อนบ้านอายเด็กหรือคนชราที่พากันเดินมุ่งหน้าไปร่วมตัวกันสวดมนต์ ฟังเทศน์"

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของชาวบ้าน โดยพระอุดมค์เป็นผู้ชี้ทาง ทำให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ว่าชีวิตดีขึ้นต่างจากในอดีต เรียนรู้ว่าจะดำเนินชีวิตต่อไปภายหน้าอย่างไร การอยู่รวมกลุ่มกันดีอย่างไร พระอุดมค์ได้สร้างบทเรียนในการรวมกลุ่ม ความจำเป็น และความสำคัญ ผลดีของการรวมกลุ่มทำให้ชาวบ้านไม่อยากกลับไปดำเนินชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่เหมือนในสมัยอดีต ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดขึ้นในหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงสามารถที่จะประยุกต์ใช้พฤติกรรมการรวมกลุ่มในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

การสร้างอาชีพของชาวบ้านในหมู่บ้าน พระอุดมค์ได้อาศัยความต้องการของชาวบ้านที่อยากจะมีวัดในหมู่บ้าน จึงสร้างเงื่อนไขให้ชาวบ้านสละแรงงานมาช่วยกันสร้างวัด ซึ่งชาวบ้านไม่มีฝีมือแรงงานด้านการก่อสร้างมาก่อน จึงต้องมาฝึกหัดทำงานปูน งานไม้ เริ่มจากการสร้าง

ถึงเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ทำด้วยปูน ซึ่งยังปรากฏอยู่ถึงปัจจุบัน ชาวบ้านจะใช้มือเปล่าโบกปูน ไม่สามารถจะใช้อุปกรณ์อื่น ๆ ช่วยในการโบกปูน ต่อมาพระพุทธรูปได้เชิญช่างฝีมือด้านการก่อสร้าง มาสอนชาวบ้าน ฝึกฝนไปพร้อม ๆ กับการสร้างวัด จนกระทั่งชาวบ้านเกิดความชำนาญ สามารถทำเป็นอาชีพ หาเลี้ยงครอบครัวได้ถึงปัจจุบัน นับเป็นกลอุบายของพระพุทธรูปที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน และการสละแรงงานร่วมกันสร้างสาธารณะประโยชน์ ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ และสามารถทำงานเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การก่อตัวของจิตสำนึก

การแพร่ระบาดของยาบ้าในกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน ทำให้ครอบครัวของบุคคลเหล่านี้ ต่างได้รับความเดือดร้อนจากการที่ผู้ติดยาบ้ามีสุขภาพทรุดโทรมลง ไม่ช่วยครอบครัวทำงานและหารายได้ ทรัพย์สินในบ้านถูกลักขโมยบ่อยครั้ง จนกระทั่งมีเครื่องสูบน้ำของชาวบ้าน ถูกขโมย กลุ่มผู้เสพติดยาบ้าถูกเพ่งเล็งกล่าวหาว่าเป็นผู้ลักขโมย บิดามารดาของผู้ติดยาบ้าเริ่มมองเห็นว่าหากปล่อยให้เหตุการณ์เป็นเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ บุตรหลานของตนเองอาจต้องถึงแก่ชีวิต จากสุขภาพทรุดโทรม หรือถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับดำเนินคดียาเสพติดหรือการลักขโมย จึงรวมกลุ่มกันเพื่อปรึกษาหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากยาเสพติด เป็นการแสดงออกของความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน เห็นความสำคัญของตนในการเข้าร่วมแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน เพื่อดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและกำหนดชะตากรรมของชุมชนร่วมกัน ประกอบกับผู้ใหญ่บ้านได้ใช้บ้านของตนเองเป็นเวทีให้ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนได้พูดคุยกัน แสดงออกถึงความรู้สึกเดือดร้อนก่อให้เกิดความเห็นพ้องในชะตากรรมเดียวกันของครอบครัวผู้ติดยาบ้าในหมู่บ้าน และเป็นการสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นให้ครอบครัวของผู้ไม่กล้าตัดสินใจที่จะนำบุตรหลานของตนเองที่ติดยาไปรับการรักษา ยาเสพติด มีความกล้าที่จะมาเข้าร่วมกลุ่มเพิ่มขึ้นอีก หากชาวบ้านไม่มีจิตสำนึกที่จะแก้ไขปัญหา ยาเสพติดที่จะเกิดขึ้นในหมู่บ้านร่วมกัน การแก้ไขปัญหา ก็จะเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ หรือบางคนอาจจะไม่แก้ปัญหาก็ปล่อยให้สถานการณ์ การแพร่ระบาดของยาเสพติดแพร่ระบาดมากขึ้น เกิดผลเสียหายต่อคนในหมู่บ้านมากขึ้น

ดังที่ ประเวศ วะสี (2540) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์สร้างความเข้มแข็งของชุมชน จากกลยุทธ์หลัก 3 ประการ คือ การปลูกจิตสำนึก (Public Consciousness) ให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจ จากการเกิดความรัก ความรู้ ความเป็นธรรมชาติของชุมชน กลยุทธ์การฝึกกำลัง (Empowerment) ให้เกิดการมีส่วนร่วมและความเป็นหนึ่งเดียว และกลยุทธ์กระแสผลักดัน (Drive) เพื่อเกิดพลังในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาศักยภาพ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2539, หน้า 14) สรุปว่า การก่อเกิดจิตสำนึกและตระหนักในปัญหานั้น เกิดขึ้นได้หลายวิธี คือ อาจเกิดจากผลกระทบของปัญหาที่มีต่อบุคคล กลุ่มคนหรือชุมชนที่มีปัญหา จากการกระตุ้นหรือชี้แนะจากบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาให้ข้อมูลความรู้ ชี้แนะให้เข้าถึงปัญหาและผลกระทบของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน หรือเกิดจากผู้นำหรือสมาชิกในชุมชนที่มีโอกาสได้พบเห็นข้อเท็จจริงจากภายนอกและนำมาเผยแพร่ กระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนได้เกิดความตระหนักในปัญหา

3. การรวมกลุ่มของสมาชิก

การที่ชาวบ้านมารวมกลุ่มกันแก้ไขปัญหาในระยะแรกเป็นการรวมกลุ่มเฉพาะในเครือญาติ พุดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ ช่วยกันคิดหาทางออกเพื่อแก้ปัญหา จนต่อมาในระยะหลังมีสมาชิกเพิ่ม มีการแบ่งหน้าที่กันตามบทบาททางสังคม และความถนัด ทำให้สมาชิกในกลุ่มทั้งที่เป็นผู้ปกครองของผู้ติดยา และผู้ติดยาบ้า รู้จักจัดการกับตนเอง เกิดการตอบสนองในการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

หากบุคคลผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนเหล่านั้นไม่รวมกลุ่มและแบ่งบทบาทหน้าที่กันทำงาน ต่างคนต่างแก้ปัญหา ก็จะไม่เกิดพลังในการต่อรองกับหน่วยราชการ หน่วยงานหรือภายในสังคมของตนเอง การแก้ปัญหาจะไม่ประสบผลสำเร็จ หรือจะบรรลุผลสำเร็จได้ยาก ประเวศ วะสี (หน้า 16, 2541) กล่าวว่า ความเป็นกลุ่มทำให้กลุ่มมีศักยภาพสูงมาก เพราะกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันคือมีความรัก มีการกระทำและมีการเรียนรู้ร่วมกัน

การที่บุคคลมีแรงจูงใจ มีความรู้สึกและทัศนคติที่คล้ายกันมารวมกลุ่มกัน เจือ้นไขการเกิดพฤติกรรมรวมหมู่อาจเกิดจากองค์การทางสังคมมีบทบาทหน้าที่อ่อนแอ กลไกทางสังคมประสบความล้มเหลวในการควบคุมทางสังคมหรือมีการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติค่านิยมการรวมหมู่ ลักษณะการพยายามที่จะต่อสู้กับปัญหาความไม่เป็นธรรม ความไม่สมดุลย์ในสังคมโดยอาศัยการรวมหมู่ของประชาชนจำนวนมากเข้าร่วมเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม วิถีชีวิต และค่านิยมได้ ดังนั้นการรวมกลุ่มของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงเป็นปรากฏการณ์ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สร้างปัญหาในหมู่บ้านได้

4. กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ชาวบ้านเขาโคกเผ่น ได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับโทษและพิษภัยของยาเสพติดอย่างต่อเนื่องมาตลอดทั้งจากประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านในอดีต และจากหน่วยงานหลายหน่วยงาน เช่น จากครู เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และอาสาสมัครสาธารณสุข มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างชาวบ้านทั้งจากเวทีที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จนกระทั่งเกิดปัญหาวิกฤติ

ขึ้นในหมู่บ้าน ชาวบ้านเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาจุดที่สำคัญและเร่งด่วนก่อน คือการบำบัดรักษาผู้ติดยาบ้า โดยเลือกแนวทางที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเองก่อน และต่อมาได้ขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ หากการเรียนรู้ไม่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เมื่อเกิดปัญหาไม่ทราบแหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือ ประกอบกับชาวบ้านเขาโคกเผ่นมีประสบการณ์ของการร่วมกิจกรรมการพัฒนาในหมู่บ้านกับหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2527 ต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ได้รับการกระตุ้นผ่านกระบวนการพัฒนาทั้งด้านกายภาพ จิตใจ เศรษฐกิจ และทางกระบวนการคิดอย่างต่อเนื่อง กลุ่มผู้นำและชาวบ้านมีโอกาสสะสมความรู้ ทักษะในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านมานานกว่า 10 ปี

5. การสร้างเครือข่าย

การดำเนินงานของกลุ่มในการแก้ไขปัญหายาเสพติดทำให้ผู้ติดยาบ้าในหมู่บ้านได้รับการบำบัดรักษาไม่ใช้ยาเสพติดซ้ำอีก ชาวบ้านในหมู่บ้านเขาโคกเผ่น ไม่ต้องกังวลหรือมีความทุกข์ใจ กลัวบุตรหลานติดยาบ้า หรือกลัวทรัพย์สินถูกขโมย หรือผู้ติดยาบ้าก่อเหตุร้ายคาญ ชาวบ้านร่วมกันสอดส่องดูแล เฝ้าระวังหมู่บ้านให้ปลอดภัยจากยาเสพติด เป็นเรื่องที่ทำให้ผู้คนในหมู่บ้านเห็นผลของการดำเนินงานของกลุ่มได้ชัดเจน และเป็นการตอบสนองความต้องการและปัญหาที่มีอยู่ จึงทำให้เกิดความร่วมมือจากชาวบ้านมากขึ้น การดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านสามารถดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากการดำเนินงานไม่มีผลสำเร็จชาวบ้านจะขาดขวัญและกำลังใจในการรวมกลุ่ม และประสานงานให้เกิดความต่อเนื่องของการดำเนินงาน

กระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่ม เป็นการสร้างเครือข่ายประชาสังคมที่จะช่วยรวมพลังจิตสำนึกของสมาชิก เป็นเสมือนสถาบันที่ทุกคนยอมรับ จะเป็นแรงขับเคลื่อนให้ชุมชนก้าวหน้าไปพร้อม ๆ กัน ชุมชนจะมีความเข้มแข็งในการแก้ไขปัญา และมีบทบาทเป็นที่ยอมรับในสังคม (ธีรยุทธ บุญมี, 2536)

6. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

ผลจากการที่ชาวบ้านในหมู่บ้านเขาโคกเผ่นที่มีบุตรหลานเสพยาติดยาบ้า มารวมกลุ่มกันหาทางแก้ไขปัญา กลุ่มเลือกวิธีแก้ปัญหาด้วยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการบำบัดรักษาผู้ติดยาบ้าโดยการนำไปรักษาด้วยยาสมุนไพร ที่วัดในอำเภอใกล้เคียง ควบคู่กับการใช้ความเชื่อ (สาบานตนกับพระ) หรือบางคนใช้ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา (บวชเป็นพระสงฆ์) เพื่อเสริมกำลังใจ ทำให้มองเห็นว่าชาวบ้านเขาโคกเผ่นบริหารจัดการภายในชุมชน เพื่อให้เกิดสำนึกในความรับผิดชอบต่อชุมชนของตนเอง (ถึงแม้ว่าการใช้สมุนไพรในการบำบัดรักษาผู้เสพยาจะไปรักษาที่ต่างอำเภอก็ตาม แต่เป็นการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดกันมานาน)

ประยุกต์ความรู้ดั้งเดิม หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งเป็นการใช้ทุนเดิมที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย

ศาสนามีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ เนื่องจากศาสนามีข้อบัญญัติต่าง ๆ ในการปฏิบัติตนของผู้ที่ยึดถือปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นศาสนิกชนหรือนักบวช ทำให้ผู้ที่คิดจะเสพยาหรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงให้ห่างจากยาเสพติด เพราะเกรงว่าจะผิดข้อบังคับของศาสนา ดังนั้นการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขยาเสพติดที่มีศาสนาเป็นส่วนช่วยในการบำบัดจิตใจจะช่วยส่งผลสำเร็จได้ดี

นอกจากนี้หลักการบำบัดผู้ติดยาบ้าตามโปรแกรมเมทริกซ์ (Matrix Program) กำหนด "วิธีหยุดความคิด" เพื่อป้องกันความคิดถึงยาเสพติดไม่ให้เกิดความอยากรุนแรงจนควบคุมตนเองไม่ได้มีหลากหลายวิธี รวมทั้งการสวดมนต์และการทำสมาธิทุกวัน ๆ ละ 2 ครั้ง ซึ่งเป็นวัตรปฏิบัติของผู้เป็นนักบวชในศาสนา

การสาบานตนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นกุศโลบายที่สังคมไทยยังคงให้การยอมรับและถือปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง เช่น ในระบบราชการทหาร ตำรวจมี "พิธีดื่มน้ำพิพัฒน์สัตยา" เพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ เช่นเดียวกับเรื่องของยาเสพติดผู้ว่าราชการจังหวัดบางจังหวัดเป็นผู้นำกลุ่มข้าราชการในการดื่มน้ำสาบานที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ดังคำพูดของผู้ใหญ่บ้านให้ความเห็นเกี่ยวกับการที่บิดามารดาของผู้เสพยาเสพติดนำบุตรของตนเองไปรักษาด้วยสมุนไพรและดื่มน้ำสาบานว่า "ชาวบ้านเขาเห็นว่าโจรขโมยที่ต้องการให้เลิกอาชีพลักขโมยให้ไปสาบานตนกับพระหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยิ่งเลิกเป็นโจรได้ ถ้าเด็กกลุ่มนี้ได้สาบานตนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็อาจจะช่วยได้บ้าง"

7. การให้ข้อมูลข่าวสาร

การที่ผู้นำหมู่บ้านนำความรู้เรื่องปัญหายาเสพติดมาเปิดประเด็นพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการเสริมสร้างความสามารถของชุมชนให้เกิดความตระหนักและอุดมการณ์ให้เกิดความเชื่อมั่นในการแก้ไขปัญหายาของตนเอง และกระตุ้นให้ชุมชนตื่นตัวในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหายา สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (2541) ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาองค์กรชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพว่า การเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจถึงภาวะและปัญหาสุขภาพ การให้ข้อมูล/ประสบการณ์/กิจกรรม ที่หลากหลายต่อชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถตัดสินใจเลือกปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม การที่ผู้นำหมู่บ้านนำข้อมูลมาเสนอต่อชุมชน ส่งผลให้ชุมชนต้องคิดตัดสินใจทางเลือกในการแก้ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน นอกจากนี้ การที่ผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร ส่งผลให้ผู้รับข้อมูลซึ่งเป็นชาวบ้านเกิดความสนใจ และมีความเชื่อมั่นในข่าวสารนั้น ตามที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2528) กล่าวว่า

การกำหนดตัวบุคคลที่จะเป็นผู้ให้ข่าวสารด้านยาเสพติดมีความสำคัญ เพราะเป็นผู้มีอิทธิพลในการสร้างศรัทธาหรือความเชื่อมั่นให้แก่ผู้รับข่าวสาร

8. การรวมกลุ่มผู้เลิกยาเสพติด

ผู้ที่เลิกยาเสพติดได้รวมกลุ่มกันออกกำลังกาย และพบปะพูดคุยกันที่บ้านผู้ใหญ่วันทุกวัน ผลัดเปลี่ยนกันไปดูแลหมู่บ้านที่กลุ่มผู้เลิกยาเสพติดไว้ ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดเป็นการปรากฏต่อสายตาของสังคมตลอดเวลา ประกอบกับได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้าน มีความมั่นใจในการที่จะแสดงความสามารถต่อสังคมและอยู่ในสายตาของกลุ่มอยู่ทุกวัน เป็นการตรวจสอบความประพฤติซึ่งกันและกัน ทำให้ละอายและไม่กล้าที่จะทำความผิดซ้ำอีก การรวมกลุ่มก็มีอิทธิพลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบุคคลได้

การรวมกลุ่มผู้เลิกยาเสพติดเป็นการสร้างกลุ่มช่วยเหลือกันเอง (Self Help Group) ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเอง ที่ประสบความสำเร็จในการเลิกยาเป็นแบบอย่างให้กับผู้อื่นได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้สึกระหว่างสมาชิกและเสริมสร้างกำลังใจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การรวมกลุ่มผู้เลิกยาเสพติดเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันสมาชิกกลุ่มจะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การโต้แย้ง การตัดสินใจ เพื่อให้ข้อสรุปร่วมกันในการนำกิจกรรมไปปฏิบัติเป็นการพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตในสังคมโดยไม่เสพยาเสพติด มีการสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิก สมาชิกจะรู้สึกว่าคุณค่าและได้ทำประโยชน์ต่อสังคม เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

การควบคุมพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เกิดขึ้นในสังคมอาจจะออกมาในรูปของการให้สมาชิกในสังคมควบคุมกันเองอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งสามารถทำได้ในกลุ่มขนาดเล็ก เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน อาจควบคุมโดยการลงโทษหรือการให้รางวัลแก่ผู้ปฏิบัติตาม เช่น การยกย่องชมเชย ให้สิ่งของตอบแทนหรือกระตุ้นให้สมาชิกปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม

9. มีการสนับสนุนทางสังคม

หลังจากได้รับการบำบัดเพื่อเลิกใช้ยาบ้า กลุ่มผู้เลิกยาเสพติดได้ตกลงร่วมกันไม่กลับไปรับจ้างทำงานที่ต่างจังหวัด อาชีพที่กลุ่มได้เลือกทำได้แก่ การเพาะเลี้ยงนกหงษ์หยก เลี้ยงหมูป่า ทำดินปุ๋ยจำหน่าย รวมทั้งติดตามารดาของคนในกลุ่มบางคนก็ยินดีที่จะประกอบอาชีพหารายได้ภายในหมู่บ้าน เพื่อป้องกันไม่ให้นักกลุ่มผู้เลิกยาเสพติดกลับเข้าไปสู่สภาพสังคมเดิมและสิ่งแวดล้อมที่มีการใช้ยาเสพติดซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้ไปสัมผัสกับยาเสพติดอีก ซึ่งการที่สังคมยอมรับ เอาใจใส่และให้การช่วยเหลือด้านอาชีพเป็นการให้โอกาสและทางเลือกกับกลุ่มผู้เลิกยาเสพติดที่จะสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติ

การสนับสนุนทางสังคมเป็นปฏิสัมพันธ์อย่างมีจุดหมายระหว่างผู้เลิกเสพยากับครอบครัวหรือคนในหมู่บ้านที่แสดงออกถึงความสนใจ ความเอาใจใส่ช่วยเหลือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้เลิกเสพยาเกิดความรู้สึกผูกพัน เชื่อว่ายังมีคนรัก คนสนใจ มองเห็นคุณค่าของตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เห็นความพอใจต่อความจำเป็นพื้นฐานทางสังคมที่ได้รับจากการติดต่อสัมพันธ์ต่อคนในหมู่บ้าน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยกระบวนการประชาสังคมในชุมชนบ้านเขาโคกแผ่น ตำบลท่านบ อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ มีข้อเสนอแนะสำหรับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ดังต่อไปนี้

1. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของยาเสพติดในชุมชน เป็นสิ่งที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้ เพราะเป็นต้นทุนทางการพัฒนาที่มีอยู่แล้ว ชุมชนควรมีการเลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมและได้ผลต่อการปรับแนวคิด วิธีปฏิบัติที่ส่งผลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการที่จะดำรงชีวิตต่อไปในอนาคตของผู้ที่เลิกยาเสพติด

2. กระบวนการเรียนรู้ทางชุมชน ควรได้มีการขยายเครือข่ายการดำเนินงานไปรอบชุมชนของตนเอง และทำให้เกิดการดำเนินงานลักษณะเครือข่าย ทำให้เกิดการร่วมมือกันหลายชุมชนก่อให้เกิดพลังที่เข้มแข็งเพียงพอที่จะต่อสู้กับอิทธิพลของการค้ายาเสพติด โดยองค์กรที่กำกับดูแลท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล กำหนดเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหายาเสพติดขึ้นเป็นเครือข่าย เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาคือครอบคลุมระดับตำบลต่อไป นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องมีบทบาทในการให้ข้อมูลกับประชาชน เพื่อเป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนได้ถูกต้อง ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้น และรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ เช่น

- เจ้าหน้าที่ตำรวจให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของบุคคลในชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีการตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งจะส่งผลต่อการเฝ้าระวังและติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวปัญหายาเสพติดในชุมชน

- เจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้ข้อมูลเกี่ยวกับทักษะการดำรงชีวิตของผู้ที่เลิกยาเสพติดและครอบครัว การแก้ไขปัญหายาสุขภาพจิต การสร้างเครือข่ายผู้ที่มีประสบการณ์ติดยาเสพติดและรักษาหายแล้ว เพื่อมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้กันและกันถึงแนวทางการสร้างผลสำเร็จให้กับชีวิตหลังการบำบัดรักษายาเสพติดแล้ว

3. การปลุกกระดมกลุ่มผู้เล็กผู้เล็กยาเสพติดให้เกิดความคิดต่อต้านยาเสพติดจะเกิดประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างมาก เป็นจิตวิทยามวลชนที่ยุติการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ดี เพราะจะทำให้กลุ่มเยาวชนที่คิดจะสร้างค่านิยมในทางที่ผิด โดยใช้ยาเสพติดไม่สามารถขยายความคิดออกไปได้ จะทำให้ผู้ค้ายาเสพติดในชุมชนเป็นผู้ไม่ได้รับการยอมรับและได้รับเกียรติจากประชาชนในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. จากประสบการณ์ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต แต่พบว่าบางประเด็นของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่ค้นพบควรจะได้มีการวางแผนแก้ไขในทันที จะรอให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และแก้ปัญหาภายในกลุ่มเองอาจจะไม่ทันต่อเหตุการณ์ในบางเรื่อง เช่น ปัญหาสุขภาพ หรือทักษะชีวิตที่รู้จักปฏิเสธยาเสพติด หากมีการทำวิจัยครั้งต่อไปที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือการแพร่ระบาดของยาเสพติด ผู้วิจัยขอเสนอให้ใช้วิธีการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research- PAR) เนื่องจากขั้นตอนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมจะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านหรือผู้ให้ข้อมูลได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันกับผู้ทำวิจัย ในการค้นปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนดำเนินงาน การประเมินผลในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

2. ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่าหมู่บ้านที่ทำการศึกษามีความเข้มแข็งของกลุ่มในการจัดการกับปัญหาเรื่องอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านอยู่แล้ว ทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน จึงทำให้สำเร็จในระดับหนึ่ง จึงควรได้มีการศึกษาในหมู่บ้านอื่นที่การรวมกลุ่มยังไม่ชัดเจน หรือนำกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านวิจัยไปปรับใช้กับหมู่บ้านอื่น